

اشاره:

رشد صادرات غیرنفتی از نظر ایجاد ارزش افزوده برای تولید ناخالص داخلی و اشتغال در اقتصاد ایران اهمیت بسیاری دارد. در میان اقلام صادراتی، فرش دستباف از نظر ایجاد ارزش افزوده و فرصت شغلی برای نزدیک به ۱۰ میلیون نفر از نیروی کار کشور، جایگاه ویژه‌ای دارد.

متأسفانه در دو سال گذشته ارزش صادرات فرش ایران سیر نزولی پیدا کرده و از ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۷۳ به اندکی بیش از ۶۰۰ میلیون دلار در سال گذشته رسیده است. رکود صادرات فرش بر درآمدهای ارزی و فرصت‌های شغلی تأثیر نامطلوبی دارد. از این رو لازم است بازار فرش به‌دقت زیر نظر باشد تا این کالای سنتی، اشتغال‌زا و ارزآور، بازار خود را بیش از این از دست ندهد.

بررسی عوامل رکود صادرات فرش نشان می‌دهد که با وجود تثبیت نرخ ارز صادراتی و افزایش قیمت‌ها در بازار داخلی، انکیزه سودآوری در صادرات فرش تحلیل رفته و برای از دست ندادن بازار فرش ایران که معیشت زندگی ۱۰ میلیون نفر در کشور را تأمین می‌کند، باید چاره‌اندیشی شود.

در قانون بودجه سال ۷۶ تبصره‌ای در زمینه اجازه واگذاری ارز حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان کالا برای رونق بخشیدن به تجارت فرش تصویب شد که هنوز بخشنامه اجرای آن از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و اعلام نشده است. تسریع در این امر می‌تواند به بهبود صادرات فرش ایران کمک کند. با این حال، این موضوع که ارز حاصل از صادرات فرش از کجا سردر می‌آورد، جای بحث و بررسی دارد. در این گزارش به بررسی این موضوع می‌پردازیم.

بی‌رویه به شهرها و مسایل جانبی آن می‌شود.

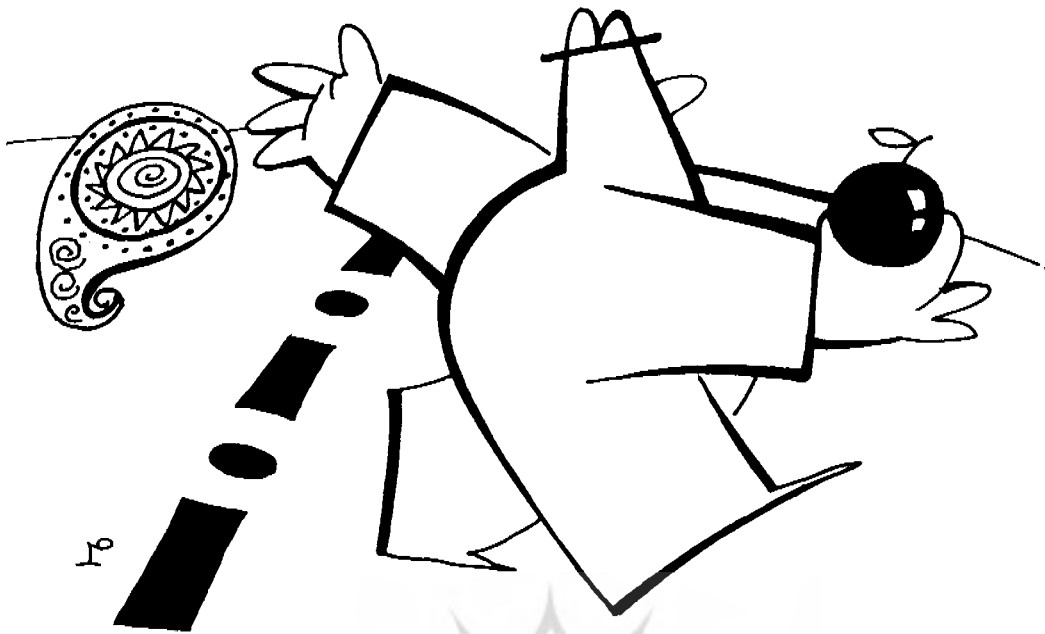
سرنوشت ارز حاصل از صادرات فرش

میزان صادرات فرش دستباف ایران در سال گذشته ۲۱۰۸۱ تن به ارزش ۶۰۲ میلیون دلار بود که در مقایسه با سال ۷۴ از نظر وزن ۲۰ درصد و از لحاظ ارزش ۲۵ درصد کاهش داشت. ارزش صادرات فرش ایران در سال ۷۴ بالغ بر ۹۱۹ میلیون دلار ثبت شد. رکود صادرات فرش در واقع زمینه تأمین معاش نزدیک به ۱۰ میلیون نفر از جمعیت کشور را تهدید می‌کند. به همین دلیل رونق بخشیدن به صادرات فرش دستباف در شرایط کنونی که نزدیک به ۱۱ درصد جمعیت فعال کشور بیکار هستند، اهمیت بسزایی دارد. به‌ویژه آن که بخش اعظم دست‌اندرکاران بافت فرش در روستاهای کشور به‌سر می‌برند و بیکاری آنها سبب بروز مشکلات اجتماعی از جمله مهاجرت

○ در سال گذشته ۲۱۰۸۱ تن فرش دستباف به ارزش ۶۰۲ میلیون دلار صادر شد که نسبت به سال ۷۴ از نظر وزن ۲۰ درصد و از حیث ارزش ۳۵ درصد کاهش داشت.

رکود صادرات فرش از سال ۷۴ سبب شد که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در فکر چاره باشند. پس از الزام صادرکنندگان به سپردن پیمان ارزی برای خروج فرش از کشور که در اواخر اردیبهشت ۷۴ به‌منظور سامان‌دهی به بازار غیرمجاز ارز

سرنوشت ارز حاصل از صادرات فرش

استفاده کنند. این امر اگرچه راه‌حلی قابل قبول بود، اما در عمل مشکلاتی را به وجود آورد.

صادرکنندگان فرش به هیچ وجه با شیوه واردات کالا (خرید اجناس موردنیاز بازار با کیفیت و قیمت مناسب از دیگر نقاط جهان، شیوه واردات و توزیع کالا در بازار داخلی) آشنایی نداشتند و به ناچار امتیاز خود را نه از طریق شیوه‌های قانونی، بلکه بر اساس اعتماد متقابل بین صادرکننده فرش و واردکننده کالا به واردکنندگان منتقل می‌کردند.

بنا به اظهار صادرکنندگان فرش، این شیوه مشکلاتی به دنبال داشته و دعاوی حقوقی بسیاری میان دو طرف در دادگاه‌ها جریان دارد.

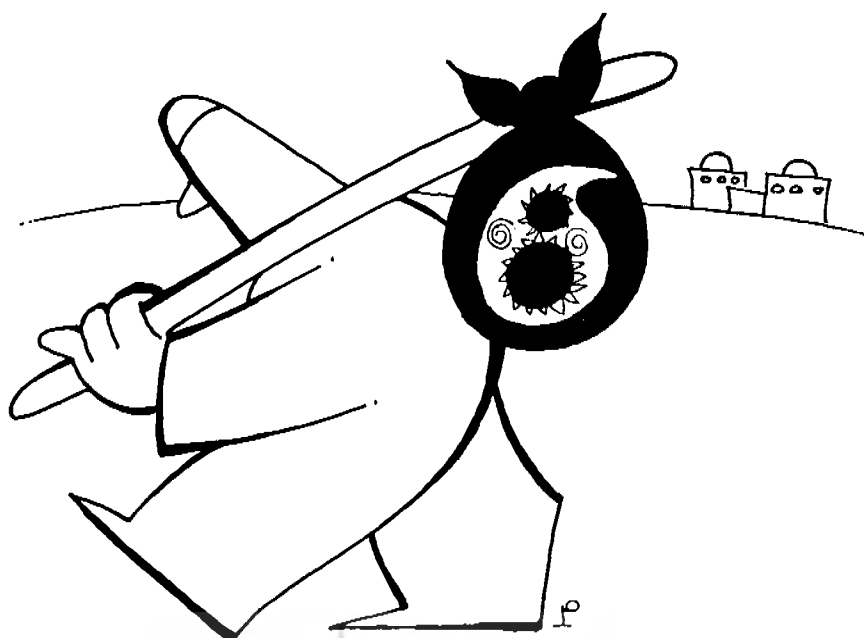
آنها می‌گویند واردکننده کالا بر مبنای اعتماد به صادرکننده، سرمایه خود را در اختیار وی قرار می‌دهد تا به نام خود اقدام به ثبت سفارش و گشایش اعتبار برای واردات کالا نماید. چنانچه صادرکننده نخواهد جنس را به واردکننده منتقل کند یا مطالبه حقوقی بیش از آنچه بینشان قرار بوده بنماید، واردکننده متضرر خواهد شد.

از سوی دیگر صادرکننده بر مبنای واردات کالایی که در واقع مربوط به وی نبوده است، می‌بایست مالیات‌های قانونی را پرداخت کند. چنین مسایلی سبب بروز اختلاف‌هایی میان

اعمال گردید، در نخستین مرحله مدت زمان بازگشت ارز حاصل از صادرات فرش افزایش یافت و پس از آن میزان برخورداری صادرکنندگان فرش از درآمد ارزی‌شان که به نظام بانکی کشور واریز شده، برای واردات کالا به ۱۰۰ درصد افزایش یافت.

○ **باتوجه به آنکه بخش اعظم دست‌اندرکاران تولید فرش در روستاها زندگی می‌کنند، رکود صادرات فرش علاوه بر مشکل بیکاری، مسایل اجتماعی جانبی نظیر مهاجرت از روستاها به شهرها و... را به دنبال دارد.**

این اقدامات به منظور مقابله با رکود صادرات فرش الزامی بود، زیرا که با تثبیت نرخ ارز و افزایش قیمت‌های داخلی (به میزان حدود ۸۰ درصد ظرف دو سال گذشته)، صادرات فرش به طریق قانونی صرفه اقتصادی نداشت. برای کمک به جبران زیان صادرکنندگان در قبال صادرات فرش، اجازه داده شد که آنها از ۱۰۰ درصد درآمد حاصل از صادرات فرش خود (پس از بازگرداندن و واریز آن به سیستم بانکی) برای واردات کالا

موردنظر واردکنندگان را با نرخ ارزی بین ۱۸۰۰ تا ۲۰۰۰ ریال بیش از نرخ ارز صادراتی وارد کشور می‌نمایند.

در واقع ارز حاصل از صادرات فرش کمافی‌السابق از بازار غیرمجاز سردر می‌آورد و با نرخ همین بازار میان صادرکننده و واردکننده ردوبدل می‌شود. با این تفاوت که صادرکنندگان امکان خلاف، کلاهبرداری و... را یافته‌اند و صادرکنندگان متعهد به قول و قرارشان نیز مجبور شده‌اند مالیات واردات کالایی که مربوط به خودشان نبوده است را بپردازند.

برای رفع چنین معضلی، در قانون بودجه سال ۷۶ تبصره واکذاری ارز حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان به‌طور قانونی منظور شد، اما از آنجا که مقام‌های بانک مرکزی از ابتدا با چنین شیوه عملی موافق نبودند، در تنظیم و اعلام بخشنامه نحوه واکذاری و انتقال ارز مربوطه قصور کرده‌اند.

بسیاری از صادرکنندگان فرش معتقد هستند که این تبصره مشکلات بسیاری را حل می‌کند، امر واردات و صادرات کالا را به صورت حرفه‌ای و تخصصی پیش می‌برد و می‌تواند صادرات فرش را در سال جاری بهبود بخشد.

این گروه با اشاره به گذشت چند ماه از سال و اعلام نشدن این بخشنامه، از بانک مرکزی انتقاد می‌کنند و می‌گویند: جای دارد که هیأت دولت، بانک مرکزی را در تسریع این اقدام موظف

طرفین شده و در حال حاضر نیز دعاوی این‌چنین در دادگاه‌های مطرح می‌باشد.

○ با تثبیت نرخ ارز صادراتی و افزایش قیمت‌ها در بازار داخلی ظرف دو سال گذشته، صادرات فرش در عمل صرفه اقتصادی نداشت. برای مقابله با رکود صادرات فرش، به صادرکنندگان اجازه استفاده از ۱۰۰ درصد درآمد ارزی حاصل از صادرات فرش برای واردات اقلام مجاز داده شد.

این صادرکنندگان درباره نحوه به‌کارگیری ارز حاصل از صادرات برای واردات اقلام مجاز (۲۹ قلم کالایی که ورودشان از طرف وزارت بازرگانی برای «واردات در مقابل صادرات» مجاز اعلام شده است) می‌گویند: صادرکننده به میزان درآمد ارزی (پیمان سپرده شده به بانک که واریز نموده است) اجازه واردات دارد. از آنجا که این گروه تجربه در کار واردات ندارند و در ضمن شمار بسیاری از تجار واردکننده کالا نیز دسترسی به ارز ندارند، بر مبنای تفاهم صادرکنندگان فرش اقلام

به عقیده کارشناسان، اگر چه صادرات فرش در بلندمدت به نفع اقتصاد کشور نمی‌باشد و ضرورت دارد که توجه به صادرات کالاهای صنعتی با ارزش افزوده بیشتر جلب شود، اما در شرایط کنونی از دست دادن این بازار به منزله بیکاری جمع کثیری از هم‌وطنان است.

آنها بر این عقیده هستند که هر اندازه تشریفات اداری برای صادرات کالا کمتر باشد، انگیزه برای فعالیت بیشتر در بازارهای خارجی و در نتیجه افزایش درآمد ارزی بیشتر خواهد شد.

این کارشناسان تأکید دارند که بانک مرکزی چنانچه تأخیر در تنظیم و اعلام بخشنامه نحوه واگذاری ارز حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان را ادامه دهد، موقعیت فرش ایران در بازارهای جهانی بیشتر لطمه خواهد دید و سهم فرش ایران در بازار بین‌المللی باز هم کمتر خواهد شد.

○ صادرکنندگان فرش به لحاظ آشنایی نداشتن با شیوه واردات و توزیع کالا، ناچار هستند که امتیاز واردات در مقابل صادرات خود را به واردکنندگان بفروشند. این امتیاز با ۱۸۰۰ تا ۲۰۰۰ ریال بالاتر از نرخ ارز صادراتی معامله می‌شود.

این گروه اعتقاد دارند که چنانچه بخشنامه مورد بحث سریع‌تر اعلام و اجرا شود، این احتمال وجود دارد که ارزش صادرات فرش در سال جاری به یک میلیارد دلار برسد، لیکن تأخیر بیشتر در این زمینه با وجود رکود بازار فرش ایران در اروپا و از دست رفتن برخی از بازارها در دو سال گذشته، سبب خواهد شد که صادرات فرش راکدتر گردد. خسارت چنین رکودی نه تنها بخش غیرنفتی، بلکه گریبان ۱۰ میلیون نفری که از فعالیت‌های مستقیم و جنبی هنر قالی‌بافی ارتزاق می‌کنند را خواهد گرفت.

سازد تا بیش از این صادرات فرش لطمه نبیند.

آنچه مسلم است تمامی تلاش بانک مرکزی در دو سال گذشته برای تحت نظر گرفتن نقل و انتقالات ارزی کشور و بازار غیرمجاز بوده است، با اعلام نشدن نحوه انتقال ارز میان صادرکنندگان و واردکنندگان (از جمله برای فرش که در بودجه سال ۷۶ مقرر گردیده است)، بازار غیرمجاز ارز هنوز هم می‌تواند به شیوه نادرست فعالیت نماید.

○ در قانون بودجه سال ۷۶ مقرر شد که صادرکنندگان به طریق قانونی ارز حاصل از صادرات خود را به واردکنندگان کالا انتقال دهند.

